שבאו לינשא משיאין את היתומה ואחר כך משיאין את היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש: [ת"ר] *יתום שבא לישא שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו, ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר °די מחסורו אשר יחסר לו: "די מחסורו" זה הבית "אשר יחסר" זה מטה ושלחן "לו" זו אשה וכן הוא אומר °אעשה לו עזר כנגדו: [תנו] רבנן "די מחסורו" אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו "אשר יחסר לו" *אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין: [תנו רבנן] *מעשה באנשי גליל העליון "שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר, מאי רבותא? אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית איבא בליטרא בשר ממש רב אש אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: [אתא] ראתא לקמיה דרבי נחמיה, אמר ליה במה אתה סועד? א"ל בבשר שמן ויין ישן, רצונך שתגלגל עמי בעדשים, גלגל עמו בעדשים ומת, אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אברבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה? אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי אתא ראתא לקמיה דרבא אמר לו "במה אתה סועד? אמר לו "בתרנגולת פטומה ויין ישן, אמר ליה "ולא חיישת לדוחקא דציבורא? א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו- בעתם לא נאמר אלא "בעתו" מלמד שכל אחד ואחד נותן לחבר"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה, חליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל *נענית לך קום אכול. [תנו רבנן] אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה, הא לא שקיל? אמר רבא לפתוח לו לשום מתנה? יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל? אמר רב פפא לאחר מיתה? יש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו, אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול בדי שתחזור בעתו עליו [תדר] העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה "תעביטנו" זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו ואלא מה אני מקיים "תעביטנו" *דברה תורה בלשון בני אדם *אר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (פ"ח) אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא, ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתהו בהדיה, כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו, רהוט מקמיה, עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא, אמרה ליה דביתהו "שקול כרעיך אותיב אכרעאי", חלש דעתיה, אמרה ליה "אנא שכיחנא בגויה דביתא *) ומקרבא אהנייתי, ומאי כולי האי? *דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן? מתמר דכתיב °היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא, יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה, אתא אמר ליה לא צריך, אמר מאי חזית? חזאי דקא מזלפי ליה יין ישן, אמר מפנק כולי האי עייפנהו ושדרינהו ניהליה, כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי *סיאנקי אמר זוודאי *קלילי ואורדא רחיקתא-קם בזבויה לפלגיה *ממוניה, הלכי עביד הכי *והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש? הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: *רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא, יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו, אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית? שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי

*) [תעניות כג: ומס מיתה הנייתה] **) [גי' העכוך דיינקי פי' מקלע עוב]

שבלו ליגשא- משל לדקה דאמרינן נקמן "אשר יחסר לו" אשה: משל עופות - שדמיהן יקרים והוא היה מעונג: בליטרא בשר - שהיה בשר ביוקר והיה לריך בשר בדמי ליטרא מעות: כפר קטן היה - ואין המותר נמכר: אמטולתיה - בשבילו והייטו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: הסוא דאתא - עני המבקש פרנסה: במה אתה סועד - מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: בעתו - הכל לפי מה שהוא לריך כל יחיד ויחיד לפי ליסורו: אמר רבא מאי דקמא - מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: תורה אור נענית לך - דברתי יותר מדאי: אין לו - משלו: ואינו רוצה להתפרנס - משל לדקה: יש לו ואינו רוצה להתפרנס - משלו אלא משל לדקה ומסגף עצמו ברעב: שחוות דעתו עליו - יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הוחיל, ותכבוני משכון אין זו אלא הלואה, ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון, והסכון יאמר לבו לדעתם מי נוחנם לו: כיון דחזא - הענו: אגא שכיחנא בגוי ביתא - ועניים מוצאין אותי לפיכך זכותי גדול: ומקרבנא פגייתי - הגאתי מזונות שאני מחלקת לחם ובשר ומלא אכל אתה נוחן מעות לעניים והם עורמים וקונים סעודה: מאי כולי האי - למה להם לברות ולכנס לתנור: היא מוצאת - והיא שלחה וגו' אע"פ שבאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה בשרפת: פייפינהו - כפלינהו: סיאנקי - שם מקום: זוודאי קלילי - לידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יולא לה: ומצלי עייניה - ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ונטלה שעושה עצמו עני, והעניים בחיים ומתיריס לאחם בטלי

תוספות רי"ד

שחייב במצות ודיקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קורם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול להזר האשה קודמת: ת"ר יתום ויתומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח"כ היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש ת"ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושלחן לו זו אשה וכה"א אעשה לו עזר כנגדו ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא רצה עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו ג' מילין ת"ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו ת"ר הנכסים זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר"י וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו כל עיקר אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה בלשון בני אדם: אר"א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה"מ מהיים

[תוספתא פ"ז] *אשה היא בסוף - ע' סולם מד. ר"ר מ"ר ח כי פרוה תפרתה יות יקר ונצר תעבילנו ד' מחסורו אשר יחסר לו"

הגהות הב"ח

(א) גמ' בליטורא דדשא יומא חד אמר: — * ע' ראבי"ה בל' מתנות ע"ר ס"ב

[תוספתא פ"ה ה"ד]

[כתובות לה. תענית כ:] [בבא בתרא] ⊗ איקלו ואינו רוצה להתפרנס א-ר"ש ב-מ"ר ג-ר"ט ⊗ ט"ו לו ואינו רוצה להתפרנס ט"ו-ת"ק ה-ר"ט

ב"מ לח: דברים טו * נ"ל ע"כ"ת - "אם לא רצה לאתנה תן לו בנדואה" באונקלוס - ושוכנא

[קדושין יז: וש"כ]

[כ"ב ע.]

ברכות מג: סוטה ז: ב"מ נט.

גרסאות לח

[עי' כ"ק ז: ומס] * ולגבי כס"ד על הגליון] [האות נכסים לעיל ב. ערכין כח. [כ"ב ע.] איקלו מאי. מאשה ולא לקוי ומהכ"ו שם מ"ב דין דגמ' בירושלמי ומוכ' ע' כ"ק לה ולא יאמ' מאשה באונבא דמלך

נוסח כללי

דקדק

כא ח מיי' פ"י סה"ל ס"ד ע"ש ע"ש ע"ש